

1. Inhoud

1. Inleiding 2

2. Achtergrond 3

2.1 Het studiegebied 3

2.2 Structuurvisie Steekterweggebied 3

2.3 Aanleg- en bouwplannen 4

2.4 Eerste inzichten gemeente Alphen 4

2.5 Vraag van de gemeente 5

3. Beschrijving landschap 5

4. Flora en fauna in het gebied 6

5. Wettelijk kader 9

5.1 Overzicht 9

5.3 Gebiedsbescherming 10

5.4 Soortbescherming 10

6. Advies 11

6.1 Ecologisch advies 11

6.2 Juridisch advies 13

6.3 Aanbevelingen 16

Literatuur

Bijlagen

2. Inleiding

De gemeente Alphen aan den Rijn werkt aan de formulering van een heldere structuurvisie op de gewenste duurzame ruimtelijke ontwikkeling van het gebied rond de Steekterweg. Voor de ontwikkeling van deze visie heeft de gemeente het Plan van Aanpak 'Visie ontwikkelen Steekterweg-gebied' opgesteld. Dit plan van aanpak is voor in deze quick-scan 'Natuurwaarden in het Steekterweggebied' als uitgangspunt gebruikt. Waar dat voor de duidelijkheid van de rapportage nodig is, zijn passages uit het plan van aanpak, die een relatie hebben met de natuurwaarden van het gebied geciteerd en besproken.

Uit het plan van aanpak blijkt dat de gemeente de diverse bestaande plannen en ideeën voor het gebied en mogelijke toekomstige ontwikkelingen door middel van de structuurvisie in een integraal kader wil plaatsen. Daarbij wordt rekening gehouden met bestaande natuurwaarden en landschappelijke waarden en mogelijke versterking daarvan door het aanleggen van ecologische verbindingzones. Verder wordt gedacht aan functies die te combineren zijn met natuurwaarden en landschappelijke waarden, zoals recreatie, groen stedelijk wonen en landschappelijk wonen.

Om deze uitgangspunten op een verantwoorde wijze op te kunnen nemen in een structuurvisie heeft de gemeente Alphen aan den Rijn in dit vroege stadium van de planvorming behoefte aan meer inzicht in de natuurwaarden in het gebied en de wijze waarop die waarden in de afweging rond de ruimtelijke plannen kunnen worden betrokken. Omdat er bouwplannen voor het gebied zijn, is er ook behoefte aan duidelijkheid over de aanwezigheid en de ligging van leefgebieden van wettelijk beschermde soorten en de eventuele juridische consequenties daarvan. Aansluitend daarop is het wenselijk om eventuele mogelijkheden voor (wettelijk verplichte) mitigerende, dan wel compenserende maatregelen te verkennen. De gemeente heeft CREX ecologisch-juridisch advies gevraagd hiernaar naar een vooronderzoek te doen.

Een belangrijk onderdeel van ons advies is de vertaling van beschikbare gegevens over de natuurwaarden in het gebied naar mogelijke juridische consequenties (bijvoorbeeld bij de uitvoering van bouwplannen). Het advies is gebaseerd op een literatuurstudie van bestaande inventarisatiegegevens (zoals de gegevens die voor de MER N11 zijn verzameld), overleg met lokale en regionale natuurbeschermers en terreinbeherende instanties en enkele oriënterende veldbezoeken. Daarbij zijn ook de natuurwaarden van het omringende gebied betrokken, vanwege de ecologische relaties die het Steekterweg-gebied daarmee onderhoudt. Voor deze 'quick-scan' zijn geen inventarisaties uitgevoerd.

Gelet op de grote hoeveelheid soorten die in het kader van de Flora- en Faunawet beschermd zijn, kan met grote zekerheid worden aangenomen dat in het gebied beschermde planten- of diersoorten voorkomen. Doden, beschadigen of verstoren van individuen van beschermde diersoorten is verboden volgens de Flora- en Faunawet. Om overtreding van deze wet te voorkomen is het dus noodzakelijk om voorafgaand aan bouwactiviteiten de leefgebieden van deze soorten in het plangebied in kaart te brengen.

In deze rapportage worden allereerst de achtergronden van het onderzoek uiteengezet (hoofdstuk 2) en worden het landschap en de huidige natuurwaarden beschreven (hoofdstuk 3 en 4). In hoofdstuk 5 wordt het wettelijk kader geschetst. Het daaropvolgende advies (hoofdstuk 6) bestaat uit een ecologisch deel, een juridisch advies en een aantal aanbevelingen.

Door CREX ecologisch-juridisch advies is uitsluitend een verkennend onderzoek uitgevoerd. De uitkomsten zijn gebaseerd op twee veldbezoeken en de bestudering van literatuur en voorhanden zijnde inventarisatiegegevens. Dit onderzoek sluit dus allerm minst uit dat er nog andere dier- of plantensoorten in het gebied voorkomen dan ons uit die gegevens is gebleken. Aanvullende natuurinventarisaties kunnen daarom nodig zijn als eenmaal concrete bouwlocaties zijn geselecteerd. Maar ook dan is niet met absolute zekerheid te zeggen dat geen onverwachte diersoorten meer zullen opduiken.

3. Achtergrond

2.1 Het studiegebied

In het plan van aanpak 'Visie ontwikkelen Steekterweg-gebied' is het studiegebied begrensd door:

- Kort Steekterweg
- Gemeentegrens Bodegraven (voorbij Zwammerdam)
- Hoogendoornlaan
- Spoorlijn Leiden - Utrecht

De gemeente heeft het studiegebied, met oog op het beleid van de provincie voor de transformatiezone "Oude Rijnzone" (zie § 2.2), ruim afgebakend. Bovendien geeft de gemeente aan in de studie over de Rijn en Gouwe heen te kijken om rekening te houden met de ontwikkelingsrichting van de oevers. Mogelijk wordt het uiteindelijke plangebied beperkter dan het studiegebied.

CREX geeft in dit rapport de resultaten weer van een quick-scan van de natuurwaarden in het gehele studiegebied. In de daaraan gekoppelde ecologische analyse is ook ingegaan op de ecologische relaties met het omliggende gebied.

Kaart 01: studiegebied en omgeving.

2.2 Structuurvisie Steekterweggebied

Volgens het ontwerp streekplan Zuid-Holland Oost komt slechts het meest westelijke deel van het Steekterweggebied voor verstedelijking in aanmerking. Het hele Steekterweg gebied maakt echter deel uit van de transformatiezone 'Oude Rijnzone'. In de transformatiezones kan worden afgeweken van de bovengenoemde begrenzing voor verstedelijking, met als doel:

- kwaliteitsverbetering binnen de Oude Rijnzone, of
- opvang van functies die in andere delen van het plangebied (Zuid-Holland Oost) niet gewenst zijn.

Voor de kwaliteitsverbetering dient, in structuurvisies, de lagenbenadering als centraal uitgangspunt te worden gehanteerd. Daarbij geldt:

- Het groenblauwe raamwerk is richtinggevend. Dit houdt in dat de kwaliteiten m.b.t. natuur, landschap, water en cultuurhistorie leidend zijn voor verdere ontwikkelingen.
- Na het groenblauwe raamwerk is de laag van de bestaande bebouwing en de bestaande infrastructuur richtinggevend (stedelijk netwerk).

Van de verdere voorwaarden die de provincie aan de op te stellen structuurvisie voor de Oude Rijnzone verbindt zijn de hier genoemde relevant voor de natuurwaarden van het gebied:

- Er moet ruimte worden gereserveerd voor groen en voor het realiseren van ecologische verbindingen conform de beleidsnotitie Ecologische Verbindingen Zuid-Holland (1998).
- Er moet aandacht worden besteed aan ecologische ontwikkeling van de oevers van aanwezige watergangen en aan het behouden en beschermen van landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
- Recreatieve structuren moeten worden verbeterd. Daarbij gaat het onder andere om goede ontsluitingen, dwarsverbindingen en goede routes voor wandelaars, fietsers en kanoërs.
- De mogelijke synergie tussen waterbeheer, natuur, recreatie, landschap en cultuurhistorie moet waar mogelijk worden benut.

In de regiovisie Ruimtelijke Ontwikkeling Rijnstreek wordt een integrale benadering nagestreefd. Zaken als bedrijvigheid, wonen, infrastructuur, natuur, landbouw en water(berging), maar ook sociaal maatschappelijke ontwikkelingen zijn ruimtelijk vertaald. In deze visie worden voor ontwikkelingen in Alphen aan den Rijn twee scenario's geschetst. In het ene scenario wordt de Oude Rijnzone tussen Alphen aan den Rijn en Bodegraven uitsluitend benut voor een bedrijvenlocatie ten oosten van de Gouwe van zeer beperkte omvang (20ha), met directe ontsluiting op de N11. In het ander wordt wonen en werken in de zuidelijke zone van de Oude Rijnsoever gerealiseerd met zeer beperkt behoud van groene functies.

In de regiovisie gaan de gemeenten die in de Oude Rijnzone liggen een inspanningsverplichting aan om gemeenschappelijk met de inrichting van de zone aan de slag te gaan. Een van de eerste acties betreft het opstellen van een transformatievisie voor dit gebied. De visie Steekterweg-gebied kan als bouwsteen gezien worden voor de transformatievisie Oude Rijnzone.

2.3 Aanleg- en bouwplannen

Overslagterminal (OTA)

Al enkele jaren wordt gezocht naar een geschikte locatie voor een overslagterminal (waar containers en wissellaadbakken worden afgehandeld) bij Alphen aan den Rijn. In 2002 hebben de provincie Zuid-Holland, het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, de gemeente Alphen aan de Rijn en de Van Uden Group BV voor de locatie Tussen spoor en N11, en ten oosten van de Gouwe gekozen. De N207 wordt omgeleid rondom de overslagterminal en viaducten. Hierop voorsortierend is het zuidelijk deel van de verlengde N11 verhoogd aangelegd. Realisatie van OTA, inclusief omgelegde N207 wordt als uitgangspunt meegenomen bij de visie-ontwikkeling voor het Steekterweg-gebied. Voor deze verkennende studie naar de natuurwaarden is van belang dat in het plan compenserende maatregelen voor natuur en landschap zijn opgenomen, in de vorm van een faunapassage aan de Gouwe en onder rijksweg N11 door.

Kaart 02: OTA en wegomlegging N207

Meerlagig bedrijfterrein

Aansluitend aan de OTA bestaan plannen voor een meerlagig bedrijventerrein van minimaal 20 ha. Een mogelijke locatie daarvoor is het gebied ten noorden van de containerterminal, tussen spoor en Steekterweg.

Halte RijnGouweLijn (RLG) en transferium

In het plan van aanpak 'Visie ontwikkelen Steekterweg-gebied' worden twee mogelijke locaties voor een halte voor de RLG genoemd:

- bij onderdoorgang N11, Goudse Rijpad

- bij de OTA.

Bij de OTA wordt behalve aan een halte voor de RLG gedacht aan een transferium.

2.4 Eerste inzichten gemeente Alphen

In een eerste brainstorm kwam de gemeente tot een aantal voorlopige inzichten, waarvan de voor de quick-scan natuurwaarden meest relevante hier worden genoemd:

- Geen ontwikkelingen in de vorm van wonen, werken of recreatie gewenst boven de Rijn of onder de N11.
- Realisatie van een ecologische verbindingzone tussen het gebied boven de Oude Rijn en het gebied onder de N11. Over de positionering en breedte van deze zone bestaan verschillende inzichten: positionering ter hoogte van het Goudse Rijkpad is voorgesteld en de noodzaak om de zone relatief breed op te zetten, in verband met verstoring aan de randen is erkend. Een ander inzicht betreft het verspreid aanleggen van ecologische 'stapstenen'.
- Landschapachtige omgeving direct aan de Rijn. Combinatie van landschap met wonen en kleinschalige kantoren en/of bedrijven aan de Steekterweg. Grootschalige bedrijvigheid uitplaatsen naar bestaande of nieuw te realiseren bedrijventerreinen.

2.5 Vraag van de gemeente

De gemeente Alphen aan den Rijn heeft in een vroeg stadium van de planvorming behoefte aan meer inzicht in de natuurwaarden in het gebied en de wijze waarop die waarden in de afweging rond de ruimtelijke plannen kunnen worden betrokken. Daarbij is het ook wenselijk eventuele ecologische potenties van het gebied in kaart te brengen en aandacht te besteden aan de ecologische relaties met het omringende gebied.

Daarnaast heeft de gemeente behoefte aan duidelijkheid over de aanwezigheid en de ligging van leefgebieden van wettelijk beschermde soorten en de eventuele juridische consequenties daarvan (bijvoorbeeld op bouwplannen).

4. Beschrijving landschap

Het landschap kenmerkt zich in hoofdzaak door uitgestrekte weilanden met het bijbehorend slotenpatroon. Langs de wegen rondom het gebied staan bomen, zowel in de vorm van laanbeplanting als in de vorm van kleine bosjes. Daarnaast liggen er wat bospercelen rondom het bij Zwammerdam gelegen centrum voor geestelijk gehandicapten: 'de Stichting Hooge Burgh'. Evenwijdig aan de Rijn en de spoorlijn loopt een weterring door de weilanden.

Het studiegebied is op grond van landschappelijke kenmerken te verdelen in een aantal stukken:

- Het noordelijk deelgebied langs de Oude Rijn wordt gekarakteriseerd door lintbebouwing op de oude oeverwallen van de Rijn met daarachter weilanden en akkers. Het bedrijfsmatige gebruik van een aantal percelen in de Binnenpolder, gecombineerd met een ruim oppervlak maïsteelt en de drukke Steekterweg, geeft het gebied een rommelig en onrustig karakter. Het bedrijventerrein tussen de Gouwe en het spoor richting Gouda wordt beschouwd als onderdeel van dit deelgebied.

- Het zuidelijk deelgebied, tussen de spoorlijn en de Hoogendoornlaan, maakt deel uit van de Polder Steekt en wordt gekarakteriseerd door de verspreid staande boerderijen met de dubbele laanbeplanting langs de Hoogendoornlaan, in combinatie met de fraaie veenweiden daarachter. Hoewel naast de spoorlijn het tracé van de nieuwe N11 inmiddels duidelijk in het landschap herkenbaar is, zijn rust en openheid hier nu nog belangrijke kwaliteiten.
- Het deelgebied dat behoort tot de Hooge Burgh: dit bestaat uit een parkachtig landschap met bospercelen, waterpartijen en kleine graslandjes. Dit deelgebied contrasteert door de kleinschaligheid behoorlijk met de verder open omgeving.
- De spoorlijn, en straks het talud van Rijksweg 11: zij vormen door hun hoge en droge ligging in feite een afzonderlijk terreindeel in dit verder vlakke, laaggelegen en natte gebied.
- De tot het onderzochte gebied behorende, oostelijk van de Oude Rijn bij Zwammerdam gelegen polder kenmerkt zich vooral door zijn diepte, de omringende dijken en de relatief grote landschappelijke openheid.

Cultuurhistorische waarden in het landschap

Delen van het gebied kennen aanzienlijke archeologische en cultuurhistorische waarden. Er zijn bewoningssporen gevonden die teruggaan tot de Romeinse tijd. De huidige Oude Rijn vormde destijds de noordgrens van het uitgestrekte rijk. Op het terrein van de Hooge Burgh zijn de fundamenten van een Romeins fort te bezichtigen. Het is te verwachten dat zich hier, net als elders langs de Rijn bij Utrecht, Woerden, Katwijk en Bodegraven meer bodemschatten bevinden als wachttorens, boten, garnizoensplaatsen en restanten van de grensweg. Cultuurhistorisch is het van belang dat de overgang tussen de oeverwal van de Rijn en het achterland nog hier en daar herkenbaar is. Andere cultuurhistorische waarden in het gebied zijn:

- Het historische verkavelingspatroon van het veenweidegebied ten zuiden van de spoorbaan. Deze structuur is ontstaan door het stelsel van sloten (loodrecht op de Oude Rijn) en weteringen (evenwijdig aan de Oude Rijn) dat is gegraven om het gebied te ontginnen.
- De molen in de Binnenpolder midden tussen Alphen aan den Rijn en Zwammerdam.
- De boerderijen langs de Hoogendoornlaan
- De boomgaard met kreek ten oosten van Zwammerdam.

5. Flora en fauna in het gebied

Deze beschrijving van de in het gebied voorkomende planten- en diersoorten is gebaseerd op literatuuronderzoek en twee veldbezoeken in de nazomer van 2003. Per soortgroep zullen de eigen waarnemingen en de bestaande gegevens besproken worden. In algemene zin kan gesteld worden dat het gebied voor een groot deel bestaat uit vochtige, matig tot voedselrijke graslanden, sloten en oevers met de daarbij behorende relatief algemene plant en diersoorten. Het wordt praktisch in zijn geheel intensief agrarisch gebruikt. Een uitzondering daarop vormt nu de spoorberm, en mogelijk straks ook het talud van de rijksweg. In beide gevallen is of zal sprake zijn van een relatief voedselarm, droog biotoop met een extensief gebruik. De strook tussen de rijksweg 11 en het spoor wordt omgevormd tot een natte ecologische zone: de 'Elfenbaan'. Een lijst van alle tijdens het veldbezoek en in de literatuur gevonden soorten is te vinden in bijlage ..

Zoogdieren

Tijdens het veldbezoek is de haas waargenomen in de weilanden. Er is op verschillende plekken met behulp van een zgn. batdetector geïnventariseerd of vleermuizen voorkwamen. Gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en watervleermuis werden daarbij aangetroffen. Op grond van binnen de bebouwde kom uitgevoerd onderzoek en andere bestaande gegevens is verder aannemelijk dat ook de laatvlieger, rosse vleermuis en de meervleermuis wel eens in het gebied te vinden zullen zijn. Het voorkomen van de waargenomen

vleermuizen lijkt zich te beperken tot de Oude Rijn en de Gouwe, de omgeving van Zwammerdam, de Hoogendoornlaan en het parklandschap van de Hooge Burgh. De openheid van de rest van het gebied maakt het nagenoeg ongeschikt als leefgebied voor deze dieren. Alle soorten concentreren zich dan ook rondom die bestaande bebouwing, beplantingen en watergangen. In en om die bebouwing bevinden zich waarschijnlijk kolonies. Daarbuiten is die mogelijkheid vrijwel uit te sluiten. De (laan-)beplantingen zijn belangrijk als migratieroutes tussen de kolonies en jachtgebieden. De grote watergangen zijn als de belangrijkste foerageergebieden te beschouwen. Daarnaast wordt in de bestaande literatuur aangenomen dat met name in de gebieden die ruigten in de vorm van bomen en struiken kennen, de mol en egel voor zullen komen evenals verschillende soorten muizen en spitsmuizen. Van de zeldzame waterspitsmuis is een waarneming uit 1985 bekend. Nabij de afrit van de N11 zijn tijdens het veldbezoek in elk geval spitsmuizen gehoord. Tot slot is waarschijnlijk dat in het gebied ook het konijn, de wezel en de hermelijn voorkomen. Van de laatste soort zijn waarnemingen bekend nabij de bebouwing van Alphen zelf.

Vogels

Tijdens het veldbezoek is een groot aantal vogelsoorten waargenomen. Vermeldenswaard zijn op en boven de weilanden waargenomen vogels als de grutto, kievit, buizerd, purperreiger, kleine zilverreiger, torenvalk, blauwe kiekendief, ooievaar en wulp. In het park rondom de inrichting zijn torenvalk, boomklever, grote bonte specht, spotvogel en tuinfluiter gezien of gehoord. Bij erven van boerderijen is het voorkomen van groenling, putter en zwartkop vastgesteld. Boven de Oude Rijn en Gouwe, maar ook in het gebied zelf foerageren visdieven afkomstig uit de kolonie op het bedrijventerrein aan de westkant van de Gouwe. Grote aantallen aalscholvers blijken de rustige weilanden nabij het spoor af en toe als rustplaats te gebruiken.

Volgens de onderzochte literatuur zijn o.a. zwarte stern, kluut, kleine plevier, kuifeend, tureluur, graspieper, gele kwikstaart, veldleeuwerik, knobbelzwaan, nijlgans, slobbeend, zomertaling, smient, goudplevier en verschillende soorten ganzen waargenomen. Van soorten als kleine plevier en kluut is duidelijk dat het voorkomen destijds heeft samengehangen met het opspuiten van terreindelen voor bijv. de nieuwe rijksweg. Dat heeft deze soorten, die de voorkeur geven aan een open, zanderig en dynamisch milieu, tijdelijk een leefgebied bezorgd. Waar het de broedvogels betreft zijn vooral de weidevogels van belang. De gemiddelde dichtheden zijn voor de meeste soorten 'niet zo gunstig' aldus een rapport uit 1999 van SOVON daarover. Als oorzaak daarvoor wordt gewezen op de oprukkende maïs- en sierteelt, waardoor het gebied geleidelijk ongeschikter is geworden. Aangenomen mag worden dat deze trend zich de laatste jaren heeft voortgezet. Twijfelachtig is dan ook of de destijds nog gevonden territoria van de gele kwikstaart en dat van een graspieper nog altijd in het gebied te vinden zijn. Van die soorten was toen nog slechts een enkel exemplaar aanwezig. Ook de aantallen van de veldleeuwerik bleken ernstig terug te lopen. Het voorkomen van soorten als ganzen, goudplevieren en smienten wijst op enig belang van het gebied als doortrek- en overwinteringsgebied.

Amfibieën en reptielen

Tijdens het veldbezoek is in het park rond de Hooge Burgh de bruine kikker waargenomen. In de sloten aan de zuidkant daarvan is het voorkomen van de kleine watersalamander vastgesteld. Volgens de literatuur zijn verder de gewone pad, de rugstreeppad, de groene kikker en de heikikker in het gebied aanwezig. De rugstreeppad, een echte pioniersoort, heeft in het verleden ongetwijfeld kunnen profiteren van allerlei plasjes die tijdens de wegaanleg ontstonden. Zij zullen nu de kansen benutten die de pas gegraven waterpartijen in de natuurstrook hen gaan bieden. Bij het spoor is, aldus het MER-rapport voor de rijksweg N11, zelfs de ringslang ooit aangetroffen. Het gaat daarbij waarschijnlijk om een nazaat van tientallen jaren geleden bij o.a. Gouda uitgezette exemplaren.

Vissen

Gedurende het veldbezoek is een aantal sloten in het zuidelijke en westelijke deel van het gebied bemonsterd. De kleine modderkruiper werd gevonden in de polder Steekt, langs de Hoogendoornlaan, tussen de Gouwe en het Goudse Rijkpad en langs het Goudse Rijkpad. Jonge zeelt werd verschillende malen waargenomen, zowel langs de N207 als tussen de N11 en de spoorlijn, langs de Hoogendoornlaan en langs het Goudse Rijkpad. Waar het Goudse Rijkpad de wetering kruist is een jonge snoek gevangen. Verder werden de tiendoornige stekelbaars en de karper waargenomen. In de literatuur zijn geen gegevens gevonden over de visstand of de soortenrijkdom in de polder Steekt. Het is aannemelijk dat er meer vissoorten aanwezig zijn, maar om dat vast te kunnen stellen is een volledige inventarisatie nodig. De gevonden soorten wijzen in elk geval op een goede waterkwaliteit.

Insecten

Tijdens het veldbezoek zijn vooral in het park bij de Hooge Burgh veel insectensoorten gezien. Vermeldenswaard zijn aardhommel, akkerhommel, weidehommel en vlinders als de atalanta, de distelvlinder, gehakelde aurelia en het gamma uiltje. Dit deelgebied bleek ook rijk aan libellen als de grote roodoogjuffer, de blauwe glazenmaker, de houtpantserjuffer, de oeverlibel en de variabele waterjuffer. Het voorkomen van de brede geelrandwaterroofofkever, het bootsmannetje, de rugzwemmer en de spinnende watertor wijst op een ook hier heel behoorlijke waterkwaliteit.

Volgens de literatuurgegevens en gegevens van lokale natuurorganisaties zouden verder o.m. in het gebied voorkomen de groene glazenmaker, de argusvlinder, het boomblauwtje, het hooibeestje, het icarusblauwtje en het zwartsprietdikkopje.

Het voortbestaan van de groene glazenmaker, een uitermate zeldzame grote libel, is afhankelijk van krabbescheer. Het vrouwtje van deze libellensoort legt haar eitjes vrijwel alleen op deze waterplant. Alleen op plaatsen waar krabbescheer jaarlijks velden vormt komen nog populaties van de groene glazenmaker voor. Een dergelijk leefgebied is door de CREX-medewerkers gevonden in het zuidelijk deelgebied (i.c. de noordelijke Polder Steekt), vlakbij de Hoogendoornlaan. Krabbescheer is de afgelopen decennia sterk in aantal achteruitgegaan, met als direct gevolg dat de groene glazenmaker in Nederland en ook in de rest van Europa in aantal is achteruitgegaan. De Nederlandse laagveengebieden zijn van internationale betekenis voor het voortbestaan van deze libellensoort. Verrijking van het water of verregaande verlandings kan het biotoop ongeschikt maken. Rijk en provincies hebben inmiddels een soortbeschermingsplan opgesteld voor de groene glazenmaker.

Karakteristiek voor het gebied te noemen zijn de grote roodoogjuffer en de variabele waterjuffer. Beide zijn soorten die algemeen voorkomen in en rond zwakstromend, matig voedselrijk water, waar planten met brede bladeren in groeien, zoals in laagveengebieden het geval is. Sloten die dichtgroeien met kroos worden gemedend.

De brede geelrandwaterroofofkever en grote spinnende watertor komen voor in sterk begroeide stilstaande wateren. Het zijn beide grote keverachtigen die leven van andere insecten. De brede geelrandwaterroofofkever bevindt zich aan de (sub)top van de voedselketen in het water. Hij is als een indicator voor een redelijk ontwikkeld zoetwaterleven te beschouwen.

Planten

Tijdens het veldbezoek is de grootste rijkdom aan plantensoorten waargenomen in het parklandschap van de Hooge Burgh, aan de slootkanten en in de sloten van de polder Steekt. Bij de Hooge Burgh zijn tijdens het veldbezoek bijv. aangetroffen het blauw glidkruid, gevleugeld hertshooi, gewone duivekervel, grote wederik, hondsroos, moerasrolklaver, moerasvergeet-mij-nietje, penningkruid, slipbladige ooievaarsbek, valeriaan, veldlathyrus en wolfspoot. In en bij sloten van de polder Steekt werden aangetroffen

egelsboterbloem, kikkerbeet, krabbescheer, moerasspirea, pijlkruid en de beschermde zwanebloem. Verder zijn aangetroffen kruldistel, moerasandoorn, grote waterweegbree, avondkoekoeksbloem, moerasspirea en veenwortel.

Volgens de literatuurgegevens zouden verder in het gebied o.a. voorkomen: veldgerst, gewone dotterbloem, stijve waterranonkel, wilde bertram en moeraswederik. Langs het spoortalud staan planten als heksenmelk, kleine leeuwenbek, brem, ruige klapproos, wilde reseda, bezemkruiskruid en gewone engelwortel. Op kwelplekken zijn glanzig fonteinkruid, drijvend fonteinkruid en kleine egelskop te vinden.

Uit de literatuurgegevens blijkt verder dat de graslandvegetaties voornamelijk uit engels raaigras bestaan en geen bijzondere vegetatiekundige betekenis hebben. De sloten worden daarentegen dankzij hun soortenrijkdom wel als waardevol gekenschetst. Op een groot aantal plaatsen is de watervegetatie interessant gebleken, m.n. daar waar de soortsamenvatting aangeeft dat sprake is van kwelinvloeden of buitengewoon schoon water. Rijk ontwikkelde fonteinkruidvegetaties, kransvederkruid en groot boomglanswier wijzen op een grote variatie. Hetzelfde geldt voor de oevervegetaties, m.n. in de Polder Steekt, het zuidelijk deel van het onderzochte gebied. Maar ook daar is de gradiënt van voedselrijk naar voedselarm, die in het verleden kenmerkend was voor het veenweidegebied, verloren gegaan door de toegenomen cultuurdruk. Verder van de boerderij gelegen weiden werden voorheen slechts gebruikt als hooiland, nu wordt al het grasland intensief gebruikt. De bestaande gegevens tonen verder aan dat ook de spoorbermen een gevarieerde vegetatie kennen.

Ecologische relaties met het omliggende gebied

Op grotere schaal is voor de natuurwaarden van het gebied van belang om vast te stellen dat de Reeuwijkse Plassen, een ecologisch Kerngebied, op een kilometer of tien ten oosten van het onderzoeksgebied liggen. Naar het zuiden strekt het open veenweidegebied zich uit tot Boskoop. Naar het noorden toe liggen de waardevolle natte natuurgebieden bij Aarlanderveen en de Nieuwkoopse Plassen. In westelijke richting liggen belangrijke reservaatgebieden tussen Zoetermeer en Leiden. Het Steekterweggebied kan dan ook gezien worden als een belangrijke ecologische schakel tussen al deze gebieden. Het provinciaal bestuur heeft dit belang onderkend door zowel een ecologische noord-zuid, als oost-west verbinding op te nemen in de Provinciale Ecologische HoofdStructuur (PEHS). Alleen die laatste is, in de vorm van eerdergenoemde Elfenbaan, inmiddels bijna gerealiseerd.

Bij die ecologische relaties gaat het o.m. om vogelsoorten die in de wintermaanden foerageren op de graslanden van de Steekterpolder, maar overnachten in die op afstand gelegen waterrijke gebieden. De broedende weidevogels gebruiken weilanden tot in de verre omtrek om voedsel te zoeken. Planten- en diersoorten die gebonden zijn aan waterrijke milieus kunnen, soms over enige generaties heen, via het Steekterweggebied van het ene naar het andere waterrijke leefgebied migreren. Zowel uit de veldbezoeken als uit de literatuur blijkt dat diersoorten uit de plassengebieden, zoals de purperreiger, de kiekendief, de kleine zilverreiger, maar ook de meervleermuis, naar het studiegebied komen om naar voedsel te zoeken.

6. Wettelijk kader

5.1. Overzicht

De voor de gemeente in dit geval relevante wetten en regels bestaan uit de Natuurbeschermingswet (Nbwet), de Flora- en faunawet (Ffwet), de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn (Vrl en Hrl) en de Wet Ruimtelijke Ordening (WRO). Zij worden hier allen kort besproken,

gevolgd door twee meer op de praktijk gerichte paragrafen over het onderscheid tussen soort- en gebiedsbescherming. Verder zal kort worden ingegaan op de criteria die de vergunningverlenende instanties hanteren bij het beoordelen van ontheffingsverzoeken.

Europese Vogel- en Habitatrichtlijn

Niet alleen Nederland, ook Europa kent een ecologische hoofdstructuur: Natura 2000. In het kader daarvan worden de lidstaten geacht gebieden aan te wijzen: Speciale BeschermingsZones (SBZ). Bovendien wijzen de Vogelrichtlijn (Vrl) en Habitatrichtlijn (Hrl) soorten aan waarvoor de afzonderlijke staten een bijzondere, Europese verantwoording voor hun instandhouding hebben. Voor soorten uit 'bijlage II' van de Hrl moeten leefgebieden worden vastgelegd, soorten van bijlage IV van de Hrl zijn overal strikt beschermd. Beide Europese regelingen kennen dan ook gebiedsbeschermende en soortbeschermende bepalingen. Criteria uit de Vrl hebben inmiddels geleid tot het vaststellen van Vogelrichtlijngebieden in ons land, de Hrl-gebieden zijn aangemeld bij de Europese Commissie (EC) maar moeten nog door de Unie worden vastgesteld.

Natuurbeschermingswet

De Natuurbeschermingswet (Nbwet) regelt vanouds de bescherming van natuurwaarden in ons land. Dankzij die wet kennen wij een groot aantal wettelijk beschermde 'natuurmonumenten'. Naast die gebiedsbescherming regelde deze wet voorheen ook de bescherming van een groot aantal soorten. Dit onderdeel is inmiddels overgeheveld naar de nieuwe Flora- en faunawet. De Nbwet moet binnenkort de nationale doorwerking van de gebiedsbescherming uit de Vrl en Hrl op zich gaan nemen. De huidige status van natuurmonument onder de oude Natuurbeschermingswet vervalt dan voor gebieden die ook onder de Habitatrichtlijn vallen.

Flora- en faunawet

De voormalige Vogelwet, de soortbeschermende artikelen uit de Nbwet en de Jachtwet zijn op 1 april 2002 allen opgegaan in deze nieuwe Flora- en faunawet (Ffwet). Op grond van deze wet zijn, op slechts enkele uitzonderingen na, alle vogels, amfibieën, reptielen en zoogdieren beschermd. Daarnaast zijn nog een aantal insecten-, vissen- en plantensoorten beschermd. De lijst komt grotendeels overeen met de soortenlijst uit de Nbwet waaruit het is overgenomen. Een volledige lijst is in bijlage .. te vinden. De beschermde status betekent dat die soorten niet mogen worden verstoord of gedood. Ook hun leefgebieden en nestplaatsen mogen niet worden aangetast. In een ontheffingsstelsel wordt geregeld wanneer van die verbodsbepalingen mag worden afgeweken. De soortbeschermende delen van de Europese Habitatrichtlijn zijn verwerkt in de Ffwet. Per diersoort en per situatie zal voortaan moeten worden bekeken of mag worden ingegrepen. Maar ook vossen, kraaien en hazen zijn nu niet langer vogelvrij. Een volledige lijst van beschermde soorten is opgenomen in bijlage ..

Wet Ruimtelijke Ordening

Via provinciale streekplannen en gemeentelijke bestemmingsplannen wordt de bestemming en het gebruik van gronden geregeld. Bouwplannen moet altijd aan het vigerende bestemmingsplan worden getoetst. De WRO regelt waaraan dergelijke plannen moeten voldoen. Verplicht onderdeel van de afweging of een bouwplan al of niet voldoet aan het bestemmingsplan is een toets aan de hierboven genoemde natuurbeschermingsregels. Het niet of onzorgvuldig toetsen aan die regels is bij uitstek hetgeen waardoor problemen met 'onverwacht' opduikende beschermde soorten ontstaan. Er is een wetswijziging in de maak die de toetsing aan de natuurbeschermingsregels geheel koppelt aan bouw- en bestemmingsprocedures. Daarmee komt de verantwoordelijkheid daarvoor geheel bij de gemeenten te liggen.

5.2 Gebiedsbescherming

Zowel de Europese Richtlijnen als de Nbwet kennen gebiedsbeschermende artikelen. Het is uiteindelijk de Nbwet waarin die bescherming voor Nederland volledig moet worden geregeld. Dat betekent dat de SBZ's uit de Hrl via de Nbwet nationaal en europees beschermd zullen worden. De door Nederland bij de EC aangemelde gebieden komen gelukkig vrijwel overeen met de bestaande natuurmonumenten uit de Nbwet en onze nationale Ecologische HoofdStructuur. Zolang de Hrl niet is verwerkt in de te vernieuwen Nbwet werkt deze echter nog rechtstreeks. Dat betekent voorlopig dat voor wettelijk beschermde natuurmonumenten getoetst moet worden aan de Nbwet en dat voor aangemelde Habitatgebieden de Hrl erop moet worden nageslagen. Het aanvragen van een ontheffing voor activiteiten in een natuurmonument loopt via de provinciale besturen. Voor activiteiten in een SBZ is Ministerie van LNV de vergunningverlener. Zij hanteren daarbij de volgende criteria:

- zijn er 'dwingende redenen van groot openbaar belang'/'zwaarwegende redenen van groot maatschappelijk belang' die de ingreep noodzakelijke maken?
- is er een 'passende beoordeling' van de effecten op de natuurwaarden uitgevoerd?
- zijn alternatieve lokaties voor het project, die de natuurwaarden niet schaden?
- alternatieven voor de methode van uitvoering
- zijn mogelijkheden om de gevolgen van de ingreep te verzachten (mitigatie) onderzocht?
- kan de (resterende) natuurschade worden gecompenseerd?

5.3 Soortbescherming

Tot voor kort kon over de soortbescherming een gelijksoortig verhaal worden verteld. De Richtlijn was nog niet verwerkt in nationale wetgeving en daarom rechtstreeks van kracht. Kwesties als met de hamster in Limburg en de zandhagedis bij Noordwijkerhout kwamen daaruit voort. Beide soorten zijn Europees beschermd. Sinds 2002 regelt de Ffwet alle soortbescherming. Voor verstoren, verjagen, vangen of doden van een beschermde soort moet een ontheffing worden aangevraagd. Daarop toetst de vergunningverlener of de duurzame instandhouding van de betreffende soort in het geding is, of er alternatieven zijn voor de gewenste activiteit en of het belang van het betreffende project of de schade aan bijvoorbeeld gewassen wel groot genoeg is om een diersoort te mogen verjagen of doden. Vooruitlopend op een aanpassing van de wet wordt in de afweging gewerkt met een soort drietrapsraket. Voor algemene dieren als bijv. de mus geldt een soort meldplicht, voor soorten van de Rode Lijst wordt de wet strikter toegepast en voor soorten die in de Hrl worden genoemd wordt de wet streng geïnterpreteerd. De provinciale besturen beoordelen verzoeken om schadebestrijding vanuit de landbouw, LNV (Laser) handelt de overige verzoeken af. Aanvragen worden ook voor soorten beoordeeld aan de hand van:

- 'dwingende redenen van groot openbaar belang' voor realisatie van het project
- 'passende beoordeling' van de effecten op de betreffende soort(en)
- zijn alternatieven voor project afgewogen, zowel inhoudelijk als t.a.v. de locatie
- alternatieven voor de methode van uitvoering
- zijn mitigerende maatregelen mogelijk- is compensatie van de natuurschade mogelijk

In Bijlage .. wordt nader uitgewerkt hoe een ontheffingsverzoek kan worden voorbereid en op welke zaken daarbij gelet moet worden.

7. Advies

6.1 Ecologisch advies

Op basis van de veldbezoeken, het literatuuronderzoek naar de waarden van natuur en landschap en een beoordeling van de ecologische relaties die het gebied met de ruime omgeving onderhoudt komen wij tot het volgende ecologisch advies (zie bijlage .., kaart landschap).

Gebleken is dat het gebied op verschillende schaalniveaus belangrijke natuurfuncties kent. Zo is het behalve een leefgebied voor de kleine modderkruiper, ook een overwinteringsgebied voor ganzen en eenden uit het hoge noorden. Algemeen geldt dat het ecologisch benutten van de relatief goede waterkwaliteit van het gebied mogelijkheden biedt voor een versterking van de bestaande natuurwaarden.

Agrarische gronden

Zowel de weidevogels als de overwinterende ganzen en eenden verlangen rust en een open landschap. Dat is nu eigenlijk alleen nog te vinden in weilanden van het zuidelijk gebiedsdeel (i.c. de noordelijke Polder Steekt), dus tussen de rijksweg en de Hoogendoornlaan. Hoewel de Rijksweg ongetwijfeld een negatieve invloed op deze natuurwaarden zal hebben schatten wij in dat ze niet geheel verloren hoeven te gaan. Het behoud van de natuurwaarden die overwinterende ganzen en eenden en broedende weidevogels vertegenwoordigen vereist wel de handhaving van de openheid en rust van dit gebiedsdeel. Deze vogelsoorten mijden bomen, bebouwing en menselijke activiteit. Zij blijven daar meestal tot enige honderden meters vandaan. Door het ontbreken van een menselijk silhouet wordt tot auto's en treinen een veel kortere vluchtafstand aangehouden. Dan kan het soms zelfs maar om enkele meters gaan. In dat verband raden wij aan om in dit gebiedsdeel geen bomen of struiken aan te planten en spontane opslag van opgaande houtige vegetatie te voorkomen of tegen te gaan. Bovendien adviseren wij om geen bebouwing in dit gebiedsdeel toe te laten. Bij een eventuele uitbreiding van de recreatieve functies in dit gebiedsdeel moet rekening worden gehouden met het feit dat fiets- en wandelverkeer een grotere verstorende werking heeft op de bovengenoemde vogelsoorten dan autoverkeer. Nieuwe fiets- en wandelpaden, maar ook parkeerplaatsen zouden dus optimaal ingepast kunnen worden door ze alleen ten noorden van de rijksweg en aan de huidige randen van dit deelgebied aan te leggen. Voor de ten noordoosten van Zwammerdam gelegen polder geldt in grote lijnen hetzelfde.

Van de zoogdieren in het gebied is alleen de haas gebonden aan dezelfde open agrarische gronden als de weidevogels en ganzen. Daarvoor gelden dan ook ongeveer dezelfde aanbevelingen. Andere diergroepen zijn vooral gebonden aan de meer kleinschalige gebiedsdelen en landschapselementen.

Lijnvormige landschapselementen

Voor alle genoemde kleine zoogdieren geldt dat zij zich vooral in de randen van het gebied zullen ophouden: de slootkanten, bermen, bosschages en bosjes. Hetzelfde geldt voor de vleermuizen, die zich beperken tot de omgeving van gebouwen en hoger opgaande beplantingen. Het is niet aannemelijk dat, m.u.v. de haas, ontwikkelingen op open percelen de voortplantingsgebieden van deze zoogdiercategorie in de knel zal brengen.

Ook waar het de vegetatie betreft valt op dat de waarden zich in dat opzicht beperken tot de randen en lijnvormige elementen in het gebied. Opnieuw gaat het dan dus om slootkanten, de watergangen zelf, en de bermen van (spoor-)wegen. Het voorkomen van krabbescheer, modderkruiper en zwanebloem geeft uitstekend aan waar rekening mee gehouden moet worden: water en oevers.

Ecologische verbindingen

Het spreekt vanzelf dat de functie van het gebied als schakel tussen de andere gebieden verder onder druk komt te staan door de aanleg van wegen en bedrijventerreinen. Ter compensatie van het natuurverlies door de aanleg van de Rijksweg 11 wordt tussen het spoor en de weg natuurstrook de Elfenbaan aangelegd. Hierdoor ontstaat een langgerekte ecozone van oost naar west. Helaas, aan de westzijde wordt de corridor nu nog over een aanzienlijke afstand onderbroken. Daar stuit zij op de Gouwe en het bedrijventerrein aan de overzijde daarvan. Ten zuiden van dat bedrijventerrein ligt een veenweidegebied, dat in de toekomst verbonden wordt met de Elfenbaan aan weerszijden van Alphen. Om de corridor nu en in de toekomst toch zo optimaal mogelijk te laten functioneren, verdient het aanbeveling om de huidige fauna-uitstapplaatsen aan weerszijden van de Gouwe verder te verbreden. Het provinciaal advies hierover, gegeven inzake de aanleg van de OTA, onderschrijven wij hiermee van harte. De plannen van gemeente en provincie om tot een faunapassage bij de overkluizing van de N11 onder de Gouwe bij de aansluiting op de N207 en bij de kruising van het Goudse Rijkpad met de N11 te komen zijn belangrijk. Behalve voor de doelsoorten ringslang, waterspitsmuis, hermelijn en gewone pad kan dit ook andere grondgebonden soorten een kleine, maar onmisbare ecologische uitwisselingsmogelijkheid met naburige populaties bieden.

Naar het oosten toe loopt de Elfenbaan min of meer vast op de bebouwing van Bodegraven. Wij menen dan ook dat de Elfenbaan, behalve als leef- en foerageergebied, voorlopig vooral van belang is als langgerekte stapsteen in zowel de noord-zuid-, als in de oost-westverbinding. De toenemende verdichting door de bebouwing langs de Rijn dreigt echter de laatste ecologische relaties in noordelijke richting door te snijden. Aan te raden is dan ook om de resterende onbebouwde delen, die voor contact van het gebied met de oevers van de Rijn en de overzijde daarvan kunnen zorgdragen, te koesteren en ecologisch te optimaliseren. Kansen hiervoor liggen ongeveer halverwege tussen Alphen aan den Rijn en Zwammerdam, iets ten oosten van de wetering die van de molen naar de Oude Rijn loopt (coördinaten: 108-458,7) en bij Zwammerdam iets ten westen van de bebouwing van Hooge Burgh. Op beide plaatsen is een brede strook vanaf de Oude Rijn richting de polder Steekt nog onbebouwd. Ecologische optimalisatie kan gerealiseerd worden door de Steekterweg van enkele faunapassages ('paddentunnels') te voorzien, door de oevers van de Rijn daar aan weerszijden plaatselijk te verlagen en te verbreden (uitstapplaatsen), en door langs een of meer noord-zuid gelegen sloten natuurvriendelijke oevers aan te leggen. De wetering tussen de molen en de Oude Rijn komt net niet bij de open plek aan de oever van de Oude Rijn uit. Hier zou via bestaande sloten, een haakse plas-dras verbinding gemaakt kunnen worden. Door die maatregelen kan de Elfenbaan opgenomen worden in een ecologisch netwerk voor natte natuur dat het hele gebied beslaat. Aanvullend daarop kan de huidige natuurfunctie (en stapsteenfunctie) van de eveneens oost-west gelegen wetering ten zuiden van de nieuwe rijksweg versterkt worden door ook daarlangs natuurvriendelijke oevers te creëren. Deze mitigerende maatregelen zullen vooral zinvol blijken voor vissen, amfibieën, (water- en moeras)vogels, insecten en kleine zoogdieren. De biotoopeisen van de kleine modderkruiper, watersalamander en groene glazenmaker kunnen als richtinggevend worden beschouwd.

Ecologische maatregelen

Samenvattend stellen wij, al of niet samenhangend met toekomstige projectplannen, de volgende ecologische maatregelen voor:

- Het veiligstellen van de laatste onbebouwde oeverzones van de Rijn door daar aan beide zijden van het water ruime fauna-uitstapplaatsen (bijv. middels een stenen vooroever) te voorzien (ter hoogte van coördinaten (108-458,7 en 108.8- 458.2) liggen kansen);
- aansluitend daarop onder de Steekterweg faunatunnels met begeleidende beplanting en rasters aan te leggen en/of daarvoor de bestaande duiker aan te passen;

- natuurvriendelijke oevers aan te leggen langs de sloten in het noordelijk deelgebied (de oeverwal van de Rijn), maar in elk geval langs de watergang tussen de Steekterweg en de Steektermolen, en die liefst brede strook via de geplande en bestaande ecoduikers onder de N11 en het spoor door te trekken naar het zuidelijk deelgebied (i.c. de Steekterpolder);
- de daar gelegen van oost naar west lopende watering eveneens van natuurvriendelijker oevers te voorzien;
- In dit zuidelijk deelgebied, i.c. de noordelijke Polder Steekt, de bestaande openheid en rust zoveel mogelijk te handhaven door zuidelijk van de nieuwe weg geen parkeerplaatsen, wandel- dan wel fietspaden aan te leggen of opgaande beplanting (bomen en struiken) aan te brengen en spontane opslag daarvan tegen te gaan;
- De rust en openheid van de polder ten noord-oosten van Zwammerdam te handhaven, waarbij dezelfde aandachtspunten gelden als voor de Polder Steekt;
- de laanbeplanting langs de Hoogendoornlaan en de Steekterweg te handhaven, evenals het parklandschap rond de Hooge Burgh en die landschapselementen zonodig te onderhouden en te versterken;
- jaarlijks bij beheerders aan te dringen op het gedeeltelijk schonen van sloten en plassen om verrijking tegen te gaan en verlanding te voorkomen, zodat het gebied geschikt blijft voor krabbescheer en de groene glazenmaker. Daarbij is het voor deze libel en andere fauna van groot belang om niet alle krabbescheer ineens te verwijderen;
- de geplande faunapassages langs en over de Gouwe aan beide zijden ruim uit te voeren;
- in overleg met de waterbeheerders te komen tot afspraken over het behoud en hier en daar herstel van de goede waterkwaliteit.

6.2 Juridisch advies

Beschermde gebieden en soorten

In het Steekterweggebied blijken geen natuurgebieden te liggen die onder de Natuurbeschermingswet vallen, ook zijn geen gebiedsdelen aangemeld als prioritair habitat conform de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn (de zgn. SBZ's). Ook de 'externe werking' van deze regelingen is niet van toepassing op het onderzoeksgebied. Er liggen niet alleen geen natuurgebieden in en om het Steekterweggebied, het grenst al evenmin aan dergelijke gebieden. Dit betekent dat ontwikkelingen in het gebied niet behoeven te worden getoetst aan hun effect op de natuurwaarden in een inliggend of aangrenzend natuurgebied. Het aanvragen van een ontheffing op grond van de Natuurbeschermingswet of een toetsing aan de gebiedsbeschermende bepalingen van de Habitatrichtlijn is dus niet aan de orde.

Zoals verwacht zijn in het gebied wel beschermde planten- en diersoorten gevonden (zie hfst. 4 en bijlage ..). Omdat de soortbeschermende bepalingen uit de Hrl zijn verwerkt in de nieuwe Ffwet, is een afzonderlijke beoordeling op grond van de Europese Richtlijn eigenlijk niet langer nodig. Maar voor iedere ingreep in het gebied waarvan een effect op een beschermde soort te verwachten is, in elk geval een ontheffing conform de Ffwet noodzakelijk. Zoals gesteld in hfst 5, Wettelijk Kader, is de beoordeling strenger naarmate een soort zeldzamer is (rode lijsten) of ook Europese bescherming geniet. Omdat aan te nemen valt dat een ontheffing voor min of meer algemene soorten wel verkregen kan worden, richten wij onze aandacht vooral op die Rode Lijst- en Vogel- cq Habitatrichtlijnsoorten. Het op grond van ons veldbezoek en literatuurstudie veronderstelde voorkomen daarvan is aangegeven op de kaart 'Soorten' (bijlage ..).

Voor de volgende europees beschermde soorten geldt dat ze in het gebied zijn waargenomen, of dat wordt aangenomen dat ze in het gebied voorkomen:

Ned. Naam	Lat. Naam	veldond.	Literatuur	bijlage
Brede	<i>Dytiscus latissimus</i>	x		4

geelrandwaterroofkever				
Groene glazenmaker	Aeshna viridis	x		4
Rugstreeppad	Bufo calamita		X	4
Heikikker	Rana arvalis		X	4
Meervleermuis	Myotis dasycneme		X	2
Kleine modderkruiper	Cobitis taenia	x		

Krachtens de Vogelrichtlijn zijn de soorten die genoemd worden in bijlage 1 van de Richtlijn beschermd. Daarvan zijn de volgende soorten in het gebied waargenomen:

Purperreiger
 Ooievaar
 Blauwe kiekendief
 Visdief
 Zwarte stern
 Kleine zilvereiger
 Goudplevier

Verder kunnen van de waargenomen planten en dieren als aandachtsoorten voor de planontwikkeling de volgende beschermde en/of rode lijstsoorten nog van belang zijn:

Ringslang
 Watervleermuis
 Gewone dwergvleermuis
 Ruige dwergvleermuis
 Rosse vleermuis
 Zwanebloem
 Weidevogels (kieviet, tureluur, gele kwikstaart, grutto, scholekster)
 Overwinterende ganzen, smienten en goudplevieren
 Alle amfibieën

Bij het beoordelen van een aanvraag om ontheffing van de wettelijke bepalingen wordt, zoals eerder gesteld, o.m. beoordeeld of de 'gunstige staat van instandhouding' van een soort in het geding is, of er een 'dwingende reden van groot openbaar belang' voor de gewenste ingreep is, of daar alternatieven voor zijn, en of er voorzien is in mitigerende of compenserende maatregelen voor de aan te richten natuurschade. Ook speelt de 'vervangbaarheid' van het verlies aan natuurwaarden een rol in de beoordeling.

Soortbescherming en het Steekterweggebied

Wat betekent het voorkomen van genoemde soorten voor de ontwikkeling van het Steekterweggebied? Duidelijk is dat een flink deel van de aanwezige wettelijk beschermde soorten gebonden is aan het relatief goede watermilieu en de daarbij behorende oeverzones. Dat

geldt voor alle amfibieën, de groene glazenmaker, de geelrandwaterroofkever en de zwanebloem. Dat biotoop is vooral te vinden in en langs de vele sloten aan de zuidkant van de spoorlijn. Maar ook in het noordelijk deel zijn beschermde amfibieën en planten in en langs het water te vinden. Dit betekent zondermeer dat ieder project dat die natuurkwaliteit aantast, op de ontheffingsplicht van de Ffwet stuit. Omdat het om voortplantingsbiotopen gaat, ligt voor de hand dat op zijn minst mitigerende en compenserende maatregelen verplicht worden gesteld. Is dat niet mogelijk dan is niet uitgesloten dat in een aantal gevallen, bijv. als er Hrl-soorten als rugstreeppad, heikikker of modderkruiper in het geding zijn, geen ontheffing kan worden afgegeven. De rugstreeppad is als pioniersoort vaak te vinden op opgespoten terreinen. De heikikker is een vrij zeldzame soort die op drogere terreinen kan voorkomen. Omdat de exacte locaties waar deze diersoorten voorkomen niet bekend is, is nog geen uitspraak mogelijk over de gevolgen van de geplande activiteiten en herinrichting voor het voorkomen van deze soorten. Daarvoor zou nader onderzoek noodzakelijk zijn. Het is echter niet aannemelijk dat de duurzame instandhouding van deze soorten als gevolg van de plannen in gevaar komt, gezien hun binding aan natte biotopen. De kleine modderkruiper is in verschillende sloten aan de zuidkant van het gebied aangetroffen. De ringslang is volgens de literatuur aangetroffen bij een spoortalud in het gebied. In deelgebieden van het Steekterweggebied is het milieu geschikt voor deze diersoorten. De geplande activiteiten hebben naar verwachting geen invloed op het voorkomen van de kleine modderkruiper. Het is mogelijk dat de ringslang ook in het noordoostelijk (te ontwikkelen) deel van het gebied voorkomt. Ook voor deze soort is het is niet zo dat de duurzame instandhouding door de plannen in gevaar gebracht wordt.

De vleermuizen, een soortgroep die als geheel juridische bescherming geniet, zijn vooral in het parklandschap van de Hooge Burgh, langs de laanbeplantingen en boven de grote wateren te vinden. Het is onwaarschijnlijk dat eventuele bouwplannen gevolgen hebben voor de voortplantingsplaatsen van welke vleermuissoort dan ook. (zie ook hfst. 4), tenzij het de bedoeling is om bestaande bebouwing of beplantingen te saneren. Ingrepen in het open gebied zullen hooguit marginale gevolgen hebben voor het gebruik daarvan als foerageergebied. Hoewel dus wel een ontheffing conform de Ffwet moet worden aangevraagd, is waarschijnlijk dat die voor deze soortgroep kan worden verleend.

De belangrijkste natuurwaarde die hierna resteert wordt vertegenwoordigd door de weidevogels, goudplevieren, ganzen en smienten op de open weilanden. In het geval van de weidevogels gaat het zelfs om een voortplantingsgebied. De toetsing op grond van de wet zal daarom strenger uitvallen. Compensatie behoort bovendien niet echt tot de mogelijkheden, want waar leg je een nieuw weidegebied aan? Voor deze soorten zal m.n. gekeken worden of het om een algemene of zeldzame soort gaat en of de instandhouding van de soort in het geding is als dit gebied niet langer beschikbaar is. Duidelijk mag zijn dat vooral plannen in het zuidelijk deelgebied dat tot de Polder Steekt behoort moeilijk realiseerbaar worden.

Van soorten als de purperreiger, zilverreiger, zwarte stern, kleine plevier en kiekendief is vrij zeker dat het om incidentele bezoekers of broedgevallen gaat of ging. De tijdelijke omstandigheden tijdens de aanleg van de Rijksweg en de Elfenbaan boden en bieden deze soorten onverwachte kansen. Het is niet waarschijnlijk dat het incidentele voorkomen daarvan de ontheffingverlening ernstig in de weg zal zitten, omdat aannemelijk kan worden gemaakt dat het terrein zich op natuurlijke wijze zodanig zal ontwikkelen dat het ongeschikter wordt voor deze soorten.

Conclusie

Op grond van hetgeen nu bekend is over deze wet- en regelgeving in relatie tot de genoemde soorten komen wij tot het volgende conclusies:

- het verdient uiteraard aanbeveling om voor ingrepen in het gebied te zoeken naar locaties met zo min mogelijk beschermde soorten: dat zijn hier m.n. de weilanden en akkers in het noordelijk deelgebied;
- daaruit volgt dat alle sloten, slootkanten, bestaande (laan-)beplantingen, de oevers van Rijn en Gouwe en de weidegebieden ten zuiden van de Rijksweg en de polder ten noord-oosten van Zwammerdam zoveel mogelijk moeten worden ontzien, aangezien zich daar de meeste beschermde natuurwaarden bevinden;
- de duurzame instandhouding van streng beschermde en beschermde soorten als gevolg van het aanleggen van de N11, de containerterminal en het bedrijventerrein in het gebied nabij de Steekterweg waarschijnlijk niet in gevaar komt. Het verkrijgen van ontheffing van de Ffwet is daar mogelijk. Desondanks is aan te raden om t.z.t. op de betreffende locaties nader onderzoek naar het voorkomen van soorten te laten uitvoeren;
- compensatie en/of mitigatie mogelijk is voor dit deelgebied, waarbij gedacht moet worden aan maatregelen zoals voorgesteld in paragraaf 6.1.

6.3 Aanbevelingen

Uit beide bovenstaande adviezen en de bijbehorende kaartbeelden kan worden opgemaakt dat de spreiding van wettelijk beschermde en kritische soorten goed aansluit op het beeld van de actuele en potentiële natuurwaarden. Door het ecologisch advies en het juridisch advies met elkaar te combineren komen wij tot de volgende aanbevelingen:

- ontzie de noordelijke Polder Steekt, de laanbeplanting langs de Hoogendoornlaan, het parklandschap rond de Hooge Burgh, de bestaande open plekken aan de oever van Rijn en Gouwe en het slotenstelsel met oevers in het hele onderzochte gebied: daarmee worden bestaande natuurwaarden gespaard én problemen met de natuurwetgeving voorkomen;
- compenseer of mitigeer eventueel verlies van aquatisch en vochtig ecosysteem (sloten en slootkanten) zonodig door het inrichten van natuurvriendelijke oevers en uitbreiding en ecologische versterking van dat stelsel elders in het gebied (zie ons ecologisch advies): de karakteristieke natuurwaarden van de polder worden versterkt zonder dat het gebied 'op slot' gaat voor allerlei ontwikkelingen;
- concentreer eventuele bebouwing in de nabijheid van bestaande infrastructuur en op plaatsen waar de natuurwaarden laag zijn gebleken, op de akkers op de oeverwal langs de Rijn en nabij de Gouwe, zonder ecologische relaties tussen de oevers daarvan en het gebied door te snijden;
- Inventariseer welke soorten zich op concrete gekozen bouwlocaties bevinden: m.n. over amfibieën, muizen en vleermuizen is te weinig bekend om slechts af te kunnen gaan op een quick-scan.
- Bereid op grond van betrouwbare inventarisatiegegevens een goed onderbouwd ontheffingsverzoek voor, incl. nut en noodzaak van het project, een afweging tussen alternatieven en zonodig een voorstel voor mitigerende en compenserende maatregelen.
- Draag zorg voor goede faunapassages in m.n. noordelijke en westelijke richting om de aanwezige natuurwaarden voor de toekomst te behouden.

8. Literatuur

De vegetatie van Zuid-Holland 1976 – 1991 uitgegeven door Provincie Zuid-Holland;
Informatiesysteem Vegetatie;
MER N11 rapport;
Vleermuizen in Alphen a/d Rijn
Ecologische verbindingen in Zuid-Holland
Streekplan ZHW
Atlas van de Nederlandse Zoogdieren
Gids van de vleermuizen van Europa
Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, 2002. De Nederlandse libellen, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij
en European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden;
Vogels van Europa, Lars Jonsson, uitgave van Tirion, Baarn;
Nieuwe Insektengids, Michael Chinery, uitgaven van Tirion, Baarn;

Bijlage 1 Soortenlijst Steekterweggebied

Zoogdieren

Soort	Wetensch. Naam	Aantal zittend en rennend	Biotoop	Voorkomen	Datum 4 juli	Datum 22 augustus
Haas			Weiland	107-458/107-457/108-457	*	*
Watervleermuis		?	Oude Rijn/Zwammerdam	109,9-457,9		*
Ruige watervleermuis		?	Oude Rijn/Zwammerdam	110,1-457,9		*
Dwergvleermuis		?	Bosjes	108,5-457,0/109,3-457,6		*

Hieronder zoogdieren uit het veldonderzoek

Laatvlieger		
Gewone dwergvleermuis		
Ruige dwergvleermuis(?)		
Rosse vleermuis(?)		
Wezel		aanname
Egel		aanname
Mol		aanname
Muizen		aanname
Woelmuizen		aanname
Spitsmuizen		aanname
Meervleermuis		aanname

Vogels

Soort	Wetensch. Naam	Aantal/gedrag	Biotoop	voorkomen	Jaar	Datum 4 juli	Datum 22 augustus	Diverse data
Aalscholvers		overvliegend/fouragerend/rust end		106-457/106-458/107-458	2003	*	*	
Blauwe kiekedief		vrouwtje, overvliegend	Weiland	107-457	2003	*		
Boerenzwaluw		ca 10 Fouragerend	Boven vaart/rivier/boerderij	108-457/110-457/106-457	2003	*	*	
Boomklever		zang	Park	108-457	2003	*		
Buizerd		Cirkelen	Weiland/Boven zandlichaam N11	106-458/109-456	2003	*		*
Ekster		Fouragerend	Weiland	107-458	2003	*		
Groenling			erf	106-458	2003	*		
Grote bonte specht		Roep	Park	108-457	2003	*		
Grutto		2 gedrag??	Weiland	107-457	2003	*		
Houtduif		Roep	Park	108-457	2003	*		
Huismus		Zang	Boeren erf	110-457	2003	*		
Kievit		2 Territorium verdedigend/2 Fouragerend/1 territorium verdedigend/ca 20 fouragerend	Weiland	106-457/107-457/110-457	2003	*	*	
Kleine zilverreiger		Fouragerend	Elfenbaan	107-458	2003			*
Koolmees		Zang	Park	107-458/108-457	2003	*	*	
Meerkoet		Zwemmend	Sloot	108-457	2003	*		
Merel		3: tegenzang	Park met bebouwing	108-457	2003	*		
Ooievaar		1	Weiland	106-457	2003		*	
Purperreiger		Fouragerend	Slootkant	108-457	2003	*		
Putter		Zang	Bermbeplanting/Beplantin g bij bedrijf/Elfenbaan	105-458/107-458/106-458	2003	*		*
Spotvogel		Zang		108-457	2003	*		
Tijftjaf		zang	erfbeplanting/Park met bebouwing/Beplanting bij bedrijf/Park met bebouwing/Park	106-458/108-457/107-458/108-457	2003	*		
Torenvalk		Roepend/Biddend	Park/Weiland	108-457/110-457	2003	*		
Tuinfluit		Zang	Park met bebouwing	108-457	2003	*		
Vink		Zang		108-457	2003	*		
Visdief		fouragerend boven Oude Rijn	rivier	107-458/106-458	2003/2000	*		
Waterhoen		Zwemmend	Sloot in weidegebied	107-458	2003	*		
Winterkoning		3: tegenzang/zangerf	beplanting/Elzen/wilgen langs slootkant/Park met bebouwing	106-458/107-458/108-457	2003	*		
Witgatje		Fouragerend	Elfenbaan	106-458	2003			*

Witte kwikstaart	fouragerend	slootkant/tuinen	107-458	2003	*	*
Wulp	??	Weiland	108-457	2003	*	
Zwarte Kraai	Fouragerend	Weiland	107-458	2003	*	
Zwartkop	2: tegenzang/zang	erf- en	106-458/108-457	2003	*	
		bermbepanting/Park				
Hieronder vogels uit het literatuuronderzoek						
Zwarte stern			106-458	2000		
Kluut			106-458	2000		
Kleine plevier			106-458			
Kuifeend			polder			
		Steekterweg/noordelijk				
		spoor				
Scholekster		polder				
		Steekterweg/noordelijk				
		spoor				
Grutto						
Tureluur						
Graspieper						
Gele kwikstaart						
Veldleeuwerik						
Wilde eend						
Knobbelzwaan						
Nijlgans						
Slobeend						
Zomertaling						
Smient						
Goudplevier						
Ganzen(?)						

Amfibieën

Soort	Wetensch. Naam	Aantal	Biotoop	Voorkomen	Datum 4 juli	Datum 22 augustus
Bruine kikker		1	Park	108-457	*	
Kleine watersalamander		2	105-457/107/457			*
Hieronder amfibieën uit het veldonderzoek						
Kleine watersalamander						
Gewone pad						
Rugstreeppad						
Groene kikker						
Heikikker						
Bruine kikker						

Insecten	Soort	Wetensch. Naam	Aantal	Biotoop	Voorkomen	JaarDatum 4 juli	Datum 22 augustus
	Aardhommel				107-458	2003	*
	Akkerhommel			Park met bebouwing/Slootkant	108-457	2003	*
	Atalanta			Berm	106-458/108-458/109-457/109-458	2003	*
	Blauwe glazenmaker			Park	108-457	2003	*
	Blinde bij			Park	108-457	2003	*
	Brede geelrand watertor				105-458/106-457		
	Distelvlinder			Park	108-457	2003	*
	Dubbelbandzweefvlie g			Park	108-457	2003	*
	Elzenhaantje (larven)		etend vanEls in slootkant langs weg elzenblad		107-458	2003	*
	Gamma uiltje			Park	108-457	2003	*
	Gehakkelde aurelia			Park	108-457	2003	*
	Grote groene sabelsprinkhaan			Park	108-457	2003	*
	Grote roodoogjuffer			Slootkant	108-457	2003	*
	Grote spinnende watertor			sloot	105-458/105-457/107-457	2003	*
	Houtpantserjuffer			Slootkant	108-457	2003	*
	Klein geaderd witje			Park met bebouwing	108-457/106-459/107-459	2003	*
	Lantaarntje			Slootkant/Park met bebouwing	107-458/108-457105-457/106/457	2003	*
	Oeverlibel			Park met bebouwing	108-457	2003	*
	Rugzwemmer			sloot	105-457/106-457	2003	*
	Schaatsenrijder			sloot	105-458/105-457/106-458	2003	*
	Schorpioenvlieg			Park	108-457	2003	*
	Soldaatje			Park	108-457	2003	*
	Variabele waterjuffer			Slootkant	108-457	2003	*
	Vlokkreeftje			sloot	106-457		*
	Waterspin				105-458		*
	Weidehommel			Berm	107-458	2003	*
	Zuringhaantje			Slootkant	108-457	2003	*
		Cheilosia illustrata		Park met bebouwing	108-457	2003	*
		Cheilosia pagarra		Park met bebouwing	108-457	2003	*

Eristalis intricarius	Park met bebouwing	108-457	2003	*
Platycheirus albinarius	Park met bebouwing	108-457	2003	*
Eristalis arbustorum	Park	108-457	2003	*
Eristalis pertinax	Park	108-457	2003	*
Helophilus pendulus	Park	108-457	2003	*
Chloromia formosa	Park	108-457	2003	*
Melanostoma scalare	Park	108-457	2003	*
Negascia podagrica	Park	108-457	2003	*
Pyrrophena granditarsa	Slootkant	108-457	2003	*

**Hieronder insecten
uit het
literatuuronderzoek**

Groene glazenmaker	107,2-457,5	1998
Argusvlinder	106-458	
Boomblauwtje	106-459	
Citroenvlinder	107-459/110-456/110-457	
Dagpauwoog	106-459/107-458/108-458/110-457/110-458	
Distelvlinder	106-458/107-459	
Gehakkelde aurelia	109-457	
Groot koolwitje	106-458/106-459/107-459/108-460/109-457	
Hooibeestje	106-458	
Icarusblauwtje	106-458/106-459	
Klein koolwitje	106-458-459/107-459/108-458/109-457	
Kleine vos	106-458-459/107-458-459/108-458/109-457-458/110-457-458/110-457-458	
Zwartsprietdikkopje	106-458	

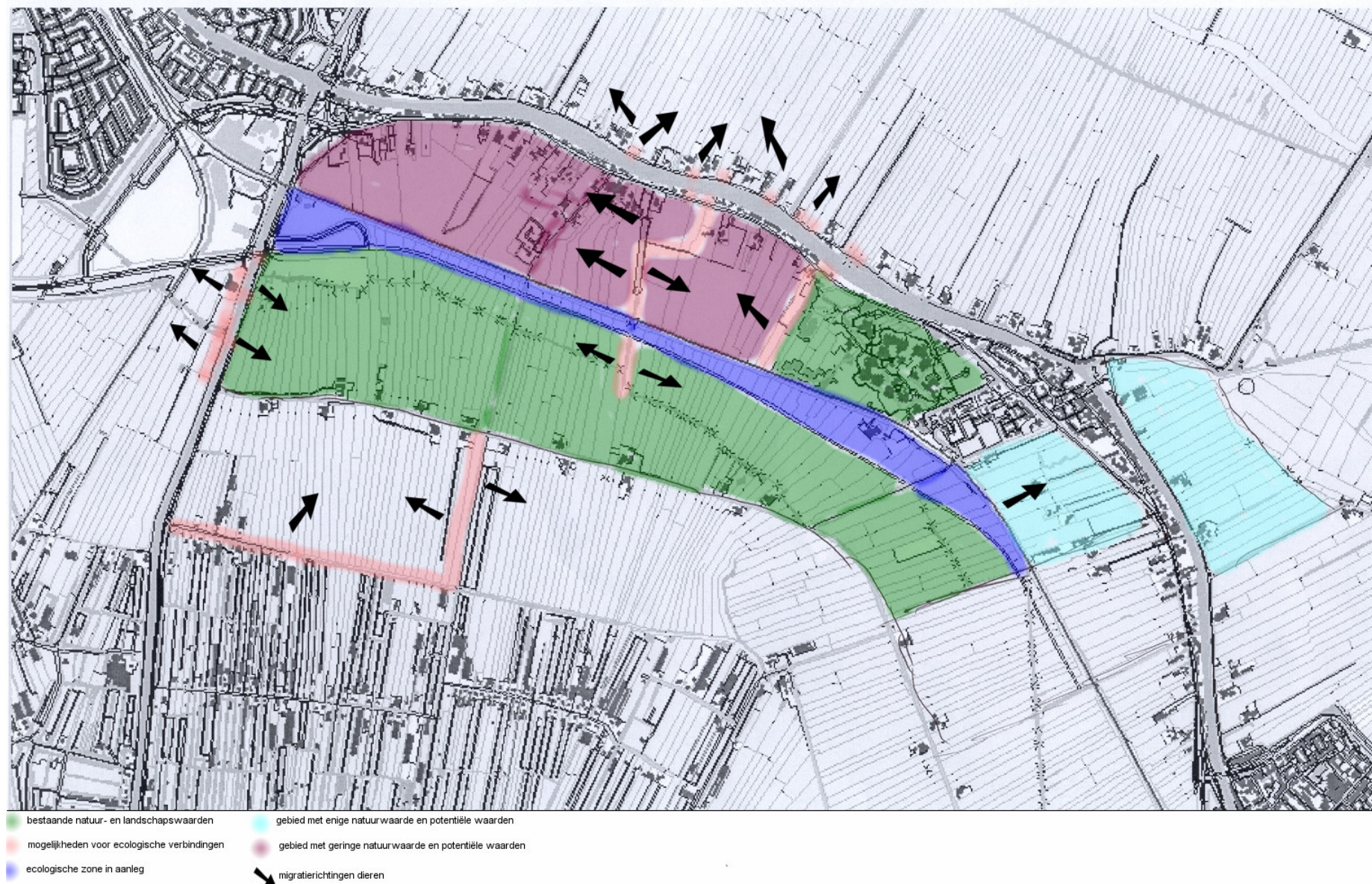
Planten	Soort	Wetensch. Naam	Aantal	Biotoop	Voorkomen	Jaar	Datum 4 juli	Datum 22 augustus
Avondkoekoeksbloem				Berm	107-458	2003	*	
Blauw glidkruid	Scutellaria	galericulata		Slootkant	108-457/107-457	2003	*	*
Egelsboterbloem				Slootkant	107-457	2003		*
Gele lis	Iris	pseudacorus		Sloot	108-457	2003	*	*
Gevleugeld hertshooi	Hypericum	quadrangulum		Slootkant	108-457	2003	*	
Gewone duivekervel	Fumaria	officinalis		Park met bebouwing	108-457	2003	*	
Grote Waterweegbree				Sloot	110-457/105-458/105-457	2003	*	*
Grote Wederik	Lysimachia	vulgaris		Slootkant	108-458	2003	*	
Harig wilgenroosje	Epilobium	hirsutum		Park	108-457/107-457	2003	*	*
Hondsroos	Rosa	canina		Park	108-457	2003	*	
Hoornblad				sloot	105-458/105-457/106-457/107-457/107-458		*	*
Kalmoes				sloot	105-457		*	*
Kikkerbeet	Hydrocharis	morsus-ranae		Sloot	108-457	2003	*	*
Krabbescheer				Sloot	106-457/107-457/106-458	2003	*	*
Kruldistel	Carduus	crispus		Berm	109-458	2003	*	
Moerasandoorn				Sloot	110-457	2003	*	
Moerasrolklaver					108-457/107-457	2003	*	*
Moeraspirea				Slootkant	107-458	2003	*	*
Moerasvergeet-mij-nietje	Myosotis	palustris		Sloot	108-457	2003	*	*
Penningkruid	Lysimachia	nummularia		Slootkant	108-457	2003	*	
Pijlkruid	Sagittaria	sagittifolia	1 tot 10	sloot	106-458/107-459/108-457	2003	*	*
Schedefonteinkruid	Potamogeton	pectinatus		Sloot	108-457/107-457	2003	*	*
Slipbladige ooievaarsbek	Geranium	dissectum		Slootkant	108-457	2003	*	
Smalbladige waterpest				sloot	105-458/105-457/106-457/107-457	2003	*	*
Valeriaan	Valeriana	officinalis		Slootkant	108-457	2003	*	
Vederkruid (sp.)	Myriophyllum	sp.		Sloot	108-457	2003	*	
Veenwortel				Sloot	107-457	2003	*	
Veldlathyrus	Lathyrus	pratensis		Slootkant	108-457	2003	*	
Vogelwikke	Vicia	cracca		Slootkant	108-457	2003	*	
Wilgenroosje	Chamerion	angustifolium		Park	108-457	2003	*	
Witte krodde	Thlaspi	arvense		Park met bebouwing	108-457	2003	*	
Wolfspoot	Lycophus	europaeus		Slootkant	108-457	2003	*	
Zilverschoon				berm	106-457	2003		*
zwanebloem				Vaart/rivier/sloot	105-457/106-458/106-457/108-457/110-457	2003	*	*

**Hieronder planten uit
het
literatuuronderzoek**

Veldgerst		106-458
Gewone dotterbloem		106-458
Stijve watterranonkel		
Glanzig fonteinkruid	kwelplekken in polder Steekt	
Drijvend fonteinkruid	kwelplekken in polder Steekt	
Kleine egelskop	kwelplekken in polder Steekt	
Heksenmelk	spoortalud	
Kleine leeuwenbek	spoortalud	
Brem	spoortalud	
Ruige klapproos	spoortalud	
Wilde reseda	spoortalud	
Bezemkruid	spoortalud	
Jacobskruid	spoortalud	
Smalbladige waterpest		
Gewone Engelwortel	spoortalud	
Hondsroos		
Wilde bertram		
Moerasspirea		
Moeraswederik		

Reptielen							
Soort	Wetensch. Naam	Aantal	Biotoop	Voorkomen	Uit literatuuronderzoek		
Ringslang			nabij spoor				
Vissen							
	Soort	Wetensch. Naam	Aantal	Biotoop	Voorkomen	Datum 22 augustus	
	Zeelt		10	sloot	105-458/107-458	*	
	Snoek		1	sloot	107-458	*	
	Tiendornige stekelbaars		veel	sloot	105-458/105-457/106-457/107-457	*	
	Kleine moderkruiper		5	sloot	105-457/107/457	*	
	Karper		1	sloot	107-459	*	
Weekdieren							
Soort	Wetensch. Naam	Aantal	Biotoop	Voorkomen	Datum 4 juli	Datum 22 augustus	
Duinslak	Cepaea Nemoralis	Leeg huisje	Berm	107-458	*		
Poelslak		5	Sloot	105-458/105-457/106-457/107-457			*

Bijlage 2 Landschap Steekterweg gebied

Bijlage 3 Soorten Steekterweg gebied

